

NBP

Narodowy Bank Polski

Adam Tochmański, Dyrektor Departamentu Systemu Płatniczego, Narodowy Bank Polski

Badanie NBP nt. kosztów instrumentów płatniczych na polskim rynku

Kongres Obsługi Gotówki / 4 września 2019 r.

Spis treści

1	Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych w Polsce – badanie NBP
2	Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych – porównanie wyników badania w Polsce i UE
3	Zmiany na rynku usług płatniczych po 2015 r. i potrzeba dalszych badań
4	Wnioski

Spis treści

1	Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych w Polsce – badanie NBP
2	Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych – porównanie wyników badania w Polsce i UE
3	Zmiany na rynku usług płatniczych po 2015 r. i potrzeba dalszych badań
4	Wnioski

Przesłanki przeprowadzenia przez NBP projektu badawczego

- 1) Projekty badawcze dotyczące kosztów instrumentów płatniczych przeprowadziło wcześniej wiele banków centralnych, w tym przed 2009 r.: norweski (Gresvik i Haare 2003, 2009), holenderski (De Nederlandsche Bank 2004; Brits i Winder 2005), szwedzki (Guibourg i Segendorf 2004; Bergman et al. 2007), belgijski (Banque Nationale de Belgique 2005; Quaden 2005), portugalski (Banco de Portugal 2007), fiński (Koivuniemi i Kempainen 2007; Takala i Viren 2008). Początkowo przedmiotem zainteresowania były głównie koszty prywatne. Później zaczęto badać społeczne koszty płatności.
- 2) W latach 2009-2012 pod auspicjami EBC badanie kosztów instrumentów płatniczych przeprowadziło 13 banków centralnych: (1) Danmarks Nationalbank (Dania), (2) Eesti Pank (Estonia), (3) Central Bank of Ireland (Irlandia), (4) Bank of Greece (Grecja), (5) Banco de Espana (Hiszpania), (6) Banca d'Italia (Włochy), (7) Latvijas Banka (Łotwa), (8) Magyar Nemzeti Bank (Węgry), (9) De Nederlandsche Bank (Holandia), (10) Banco de Portugal (Portugalia), (11) Banca Nationala a României (Rumunia), (12) Suomen Pankki (Finlandia), (13) Sveriges Riksbank (Szwecja). Raport: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp137.pdf>
- 3) Narodowy Bank Polski również rozważał wzięcie udziału w badaniu EBC na początku przygotowywania tego badania. Jednak z uwagi na brak możliwości uzyskania niezbędnych danych, stwierdzony po przeprowadzonym ćwiczeniu pilotażowym w 2009 r., NBP zdecydował o tym, że nie przeprowadzi jednak powyższego badania kosztów instrumentów płatniczych.
- 4) „Jaskółką” możliwości zmian w tym zakresie były prowadzone w latach 2011-2012 prace przez Zespół Roboczy ds. Opłaty Interchange, który działał przy Narodowym Banku Polskim. Podczas jego prac przedstawiono szacunki kosztów kart płatniczych ponoszonych przez banki (badanie VISA dot. kosztów ponoszonych przez banki w zakresie przetwarzania transakcji dokonywanych kartami płatniczymi).
- 5) W 2012 r. przeprowadzono „Badanie akceptacji gotówki i kart płatniczych wśród polskich przedsiębiorców” pod kierunkiem dra Jakuba Górki na zlecenie Fundacji Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego przy współpracy z NBP. Raport: https://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/badanie_akceptacji_gotowki_i_kart_platniczych.pdf
- 6) W 2013 r. NBP uznał, że wyniki uzyskane w ramach ww. badań pozwalają sądzić, że na rynku polskim zaistniały lepsze niż 4 lata wcześniej uwarunkowania do uzyskania danych niezbędnych dla przeprowadzenia szeroko zakrojonego badania kosztów instrumentów płatniczych w Polsce i rozpoczął przygotowania do przeprowadzenia kompleksowego projektu badawczego w tym zakresie.

Podstawowe informacje dotyczące projektu badawczego NBP

Cel główny: Oszacowanie kosztów społecznych i prywatnych płatności detalicznych, poniesionych przez poszczególne strony łańcucha płatności, w związku z wykorzystywaniem najważniejszych instrumentów płatniczych.

Projekt badawczy został przeprowadzony przez NBP w latach **2015-2018**; rok bazowy badania: **2015 r.**

Badanie objęło krajowe płatności poniżej 200 tys. zł (odpowiadające 50 tys. euro w badaniu EBC).

Raport z badania opublikowano w kwietniu 2019 r.: <https://www.nbp.pl/systemplatniczy/koszty-instrumentow-platniczych/raport-koszty-instrumentow-platniczych.pdf>

➤ Badanie objęło najważniejsze podmioty na polskim rynku płatniczym:

- bank centralny,
- banki,
- podmioty infrastruktury płatniczej,
- przedsiębiorstwa handlowo-usługowe, w tym: fizyczne punkty handlowo-usługowe, wierzycieli masowych, handel elektroniczny,
- firmy transportujące i obsługujące gotówkę (CIT),
- konsumentów (2 metody badawcze: metoda konsumpcji rezydualnej i badanie ankietowe).

➤ Tradycyjne i innowacyjne instrumenty płatnicze:

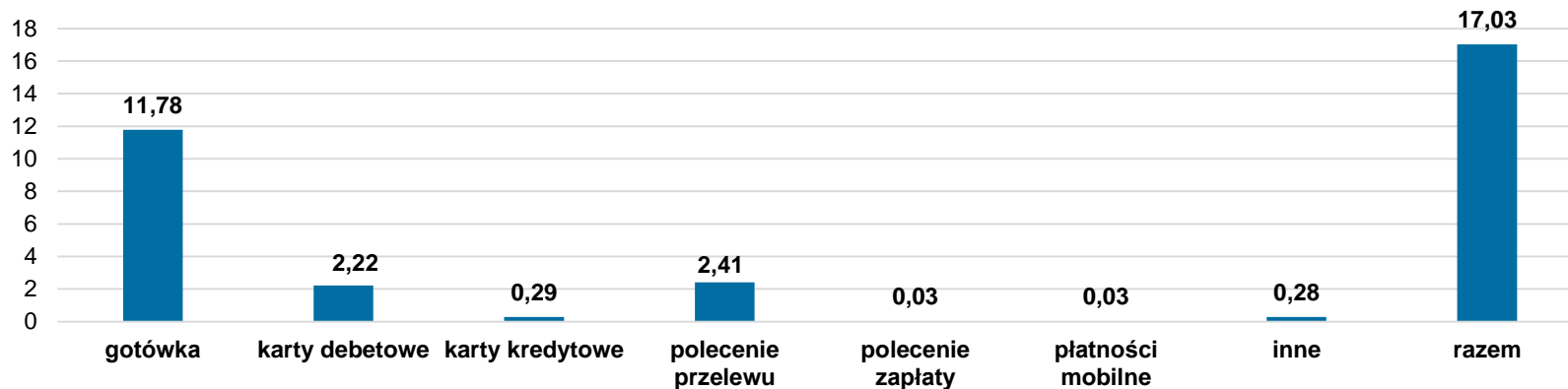
- gotówka,
- karty płatnicze,
- polecenie przelewu,
- polecenie zapłaty,
- płatności mobilne.

Klasyfikacja kosztów

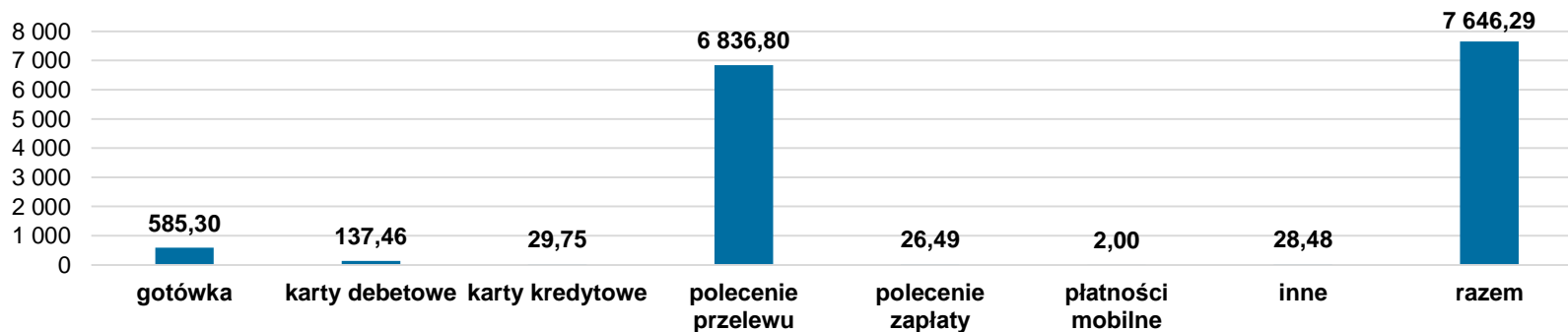
- **zewewnętrzne** (ang. *external*) – płatności (np. opłaty, prowizje) dokonywane przez dany podmiot łańcucha płatności na rzecz innych podmiotów tego łańcucha;
- **wewnętrzne** (ang. *internal*) – koszty zużytych zasobów, czyli wszystkie pozostałe koszty danego podmiotu łańcucha płatności; koszty wewnętrzne są równe kosztom prywatnym minus koszty zewnętrzne;
- **prywatne/całkowite** (ang. *private/total*) – suma kosztów wewnętrznych i zewnętrznych danego podmiotu łańcucha płatności;
- **społeczne** (ang. *social, societal, resources*) – suma kosztów wewnętrznych wszystkich podmiotów w łańcuchu płatności;
- **koszty bezpośrednie i koszty pośrednie**
- **koszty stałe i zmienne**

Nośniki kosztów

Liczba transakcji detalicznych w Polsce w 2015 r. (mld)

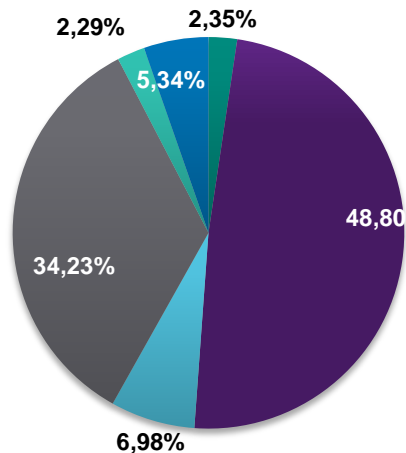

Wartość transakcji detalicznych w Polsce w 2015 r. (mld zł)

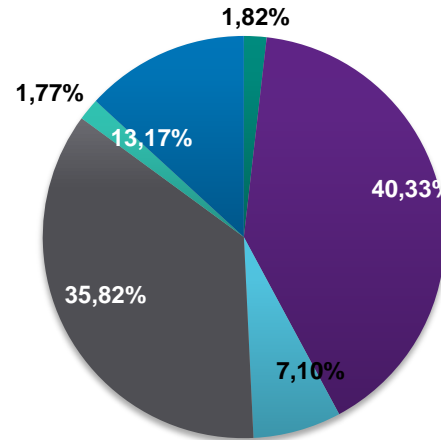
Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych w Polsce (1/4)

Udział podmiotów w całkowitych kosztach społecznych

- bank centralny
- banki
- podmioty infrastruktury płatniczej
- przedsiębiorstwa
- CIT
- konsumenci

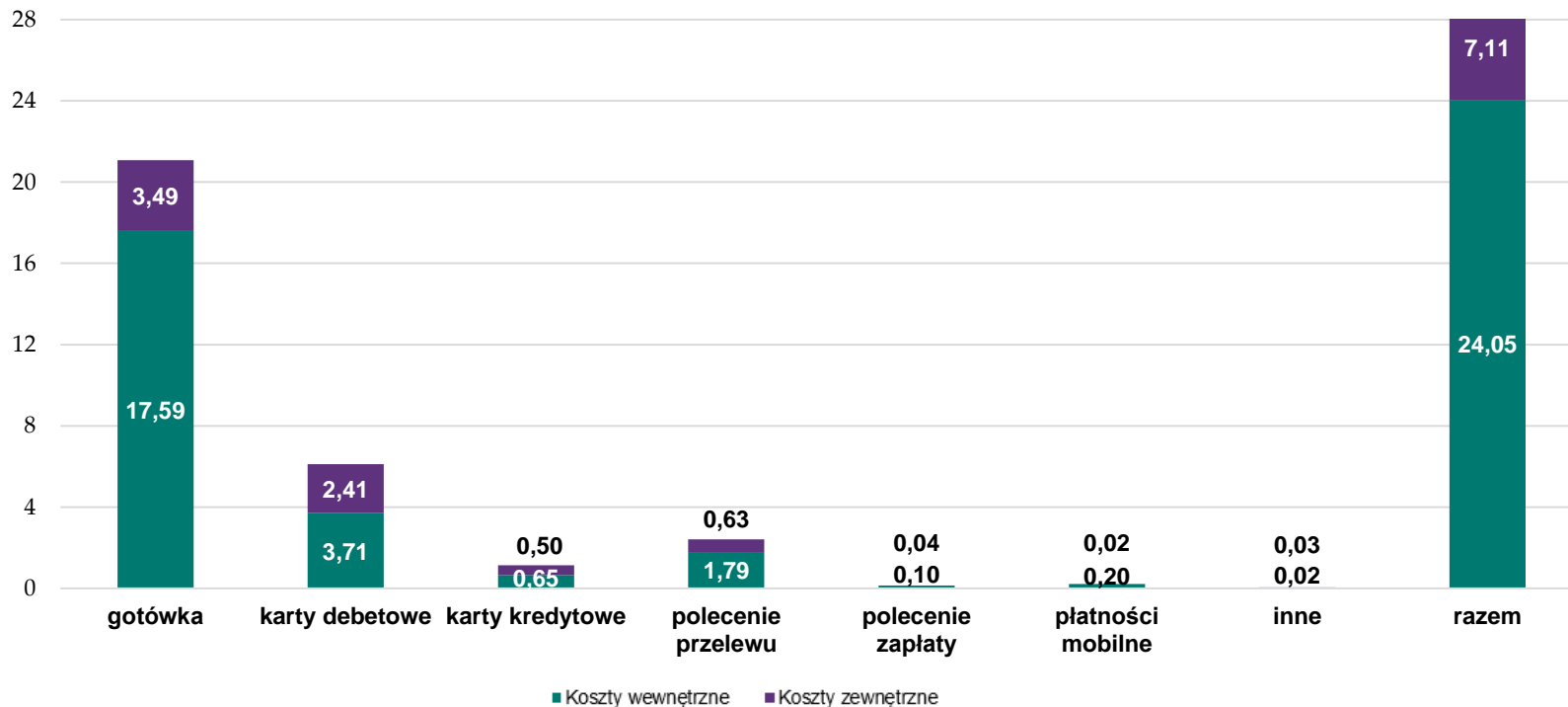
Udział podmiotów w całkowitych kosztach prywatnych

- bank centralny
- banki
- podmioty infrastruktury płatniczej
- przedsiębiorstwa
- CIT
- konsumenci

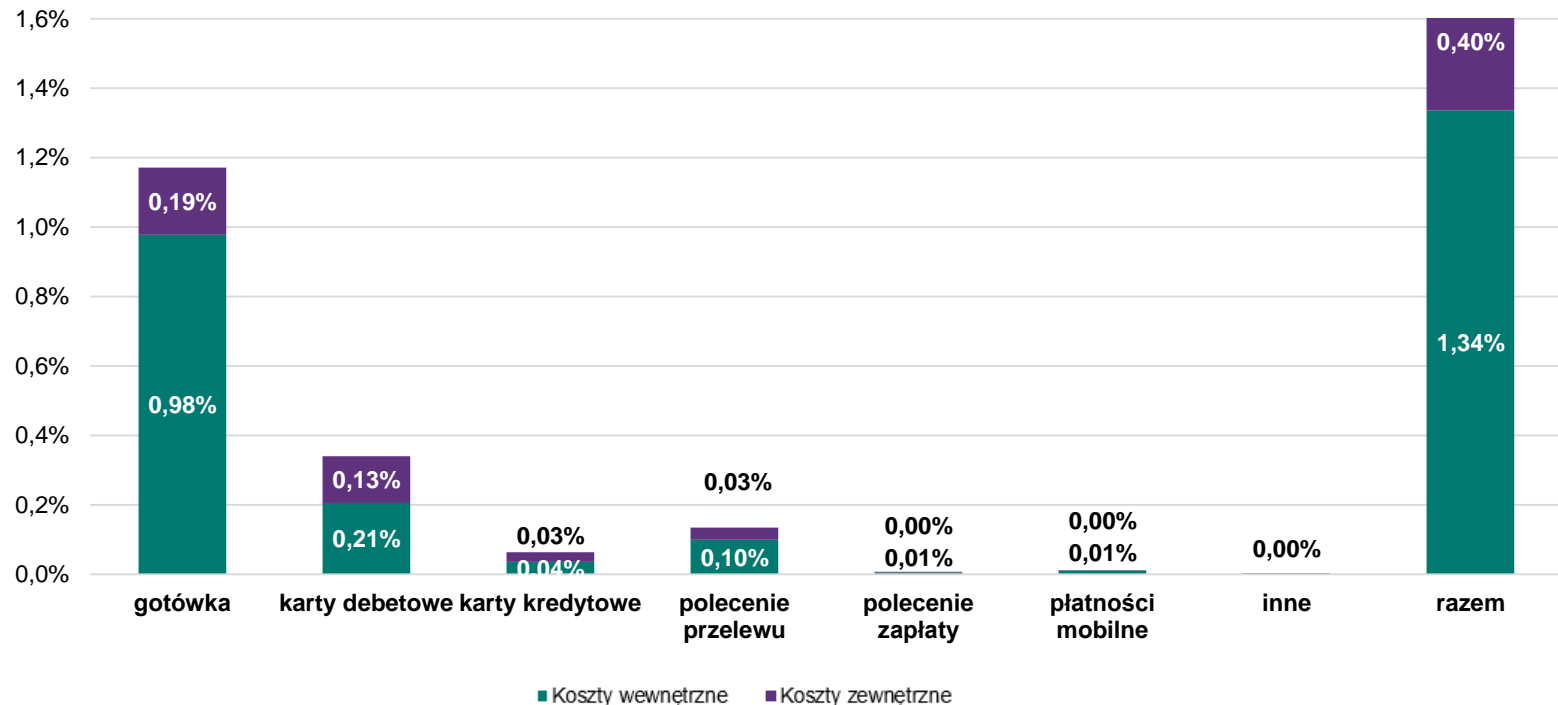
Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych w Polsce (2/4)

Koszty społeczne i prywatne instrumentów płatniczych (mld zł)

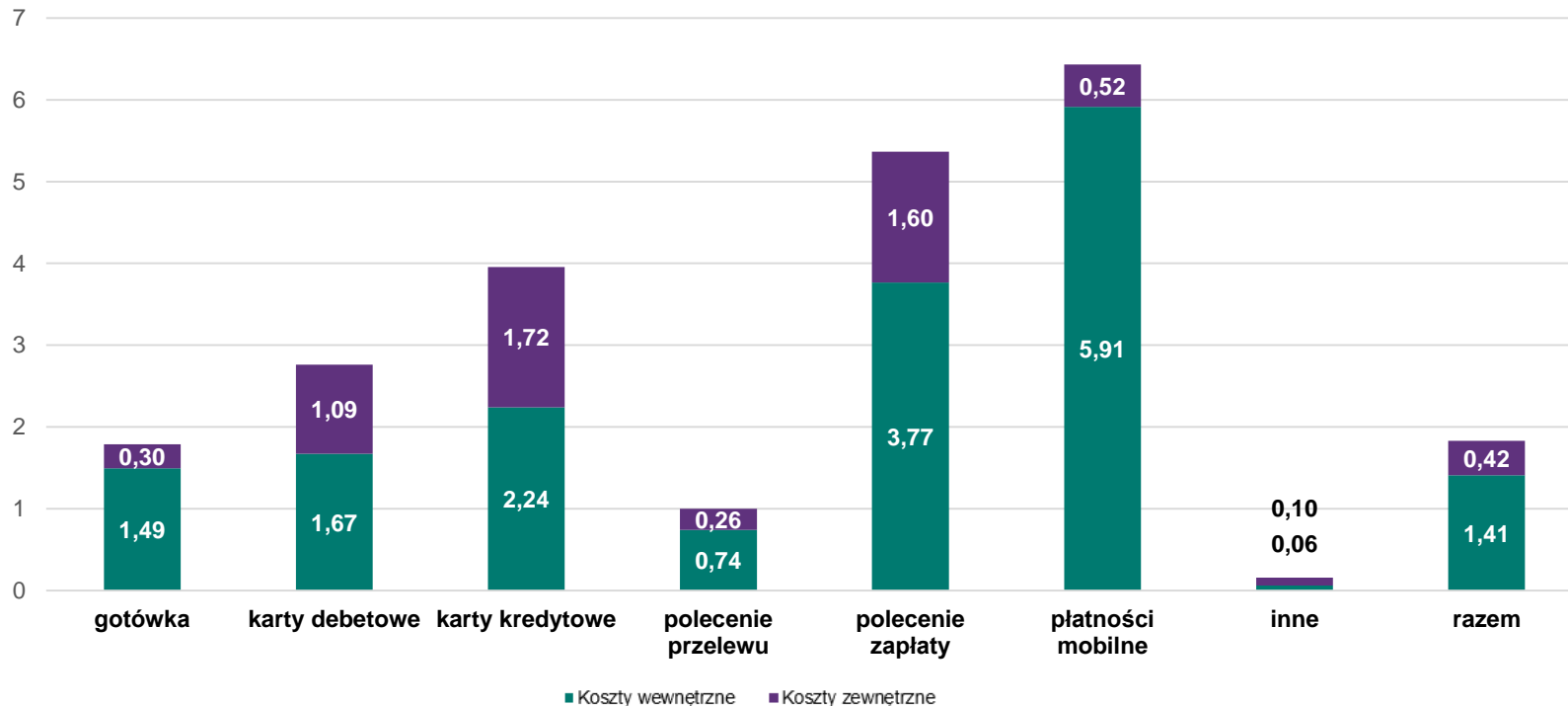
Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych (3/4)

Udział kosztów społecznych i prywatnych instrumentów płatniczych w PKB

Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych w Polsce (4/4)

Jednostkowe koszty społeczne i prywatne instrumentów płatniczych (zł)

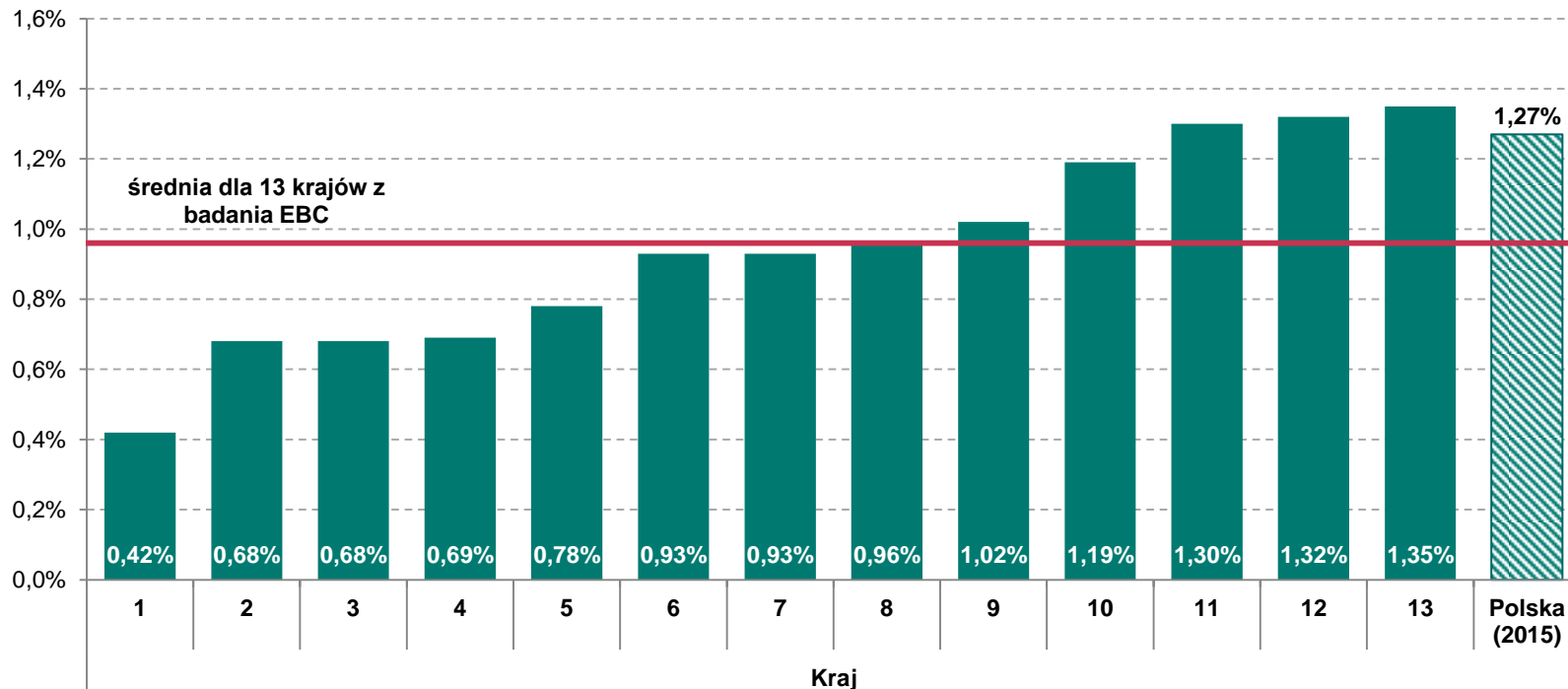

Spis treści

1	Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych w Polsce – badanie NBP
2	Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych – porównanie wyników badania w Polsce i UE
3	Zmiany na rynku usług płatniczych po 2015 r. i potrzeba dalszych badań
4	Wnioski

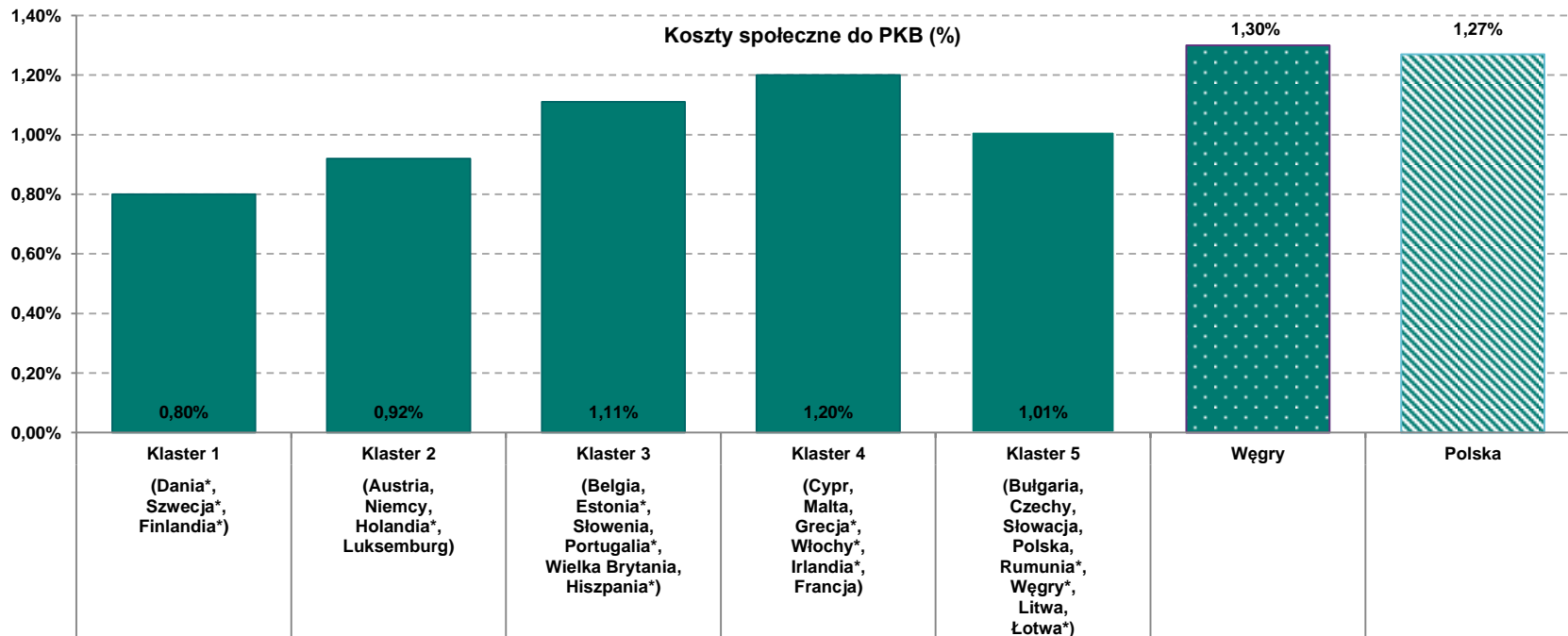
Porównanie wyników dla Polski i innych państw UE (1/2)

Koszty społeczne instrumentów płatniczych jako odsetek PKB według badania EBC w 13 państwach uczestniczących w tym badaniu i w Polsce

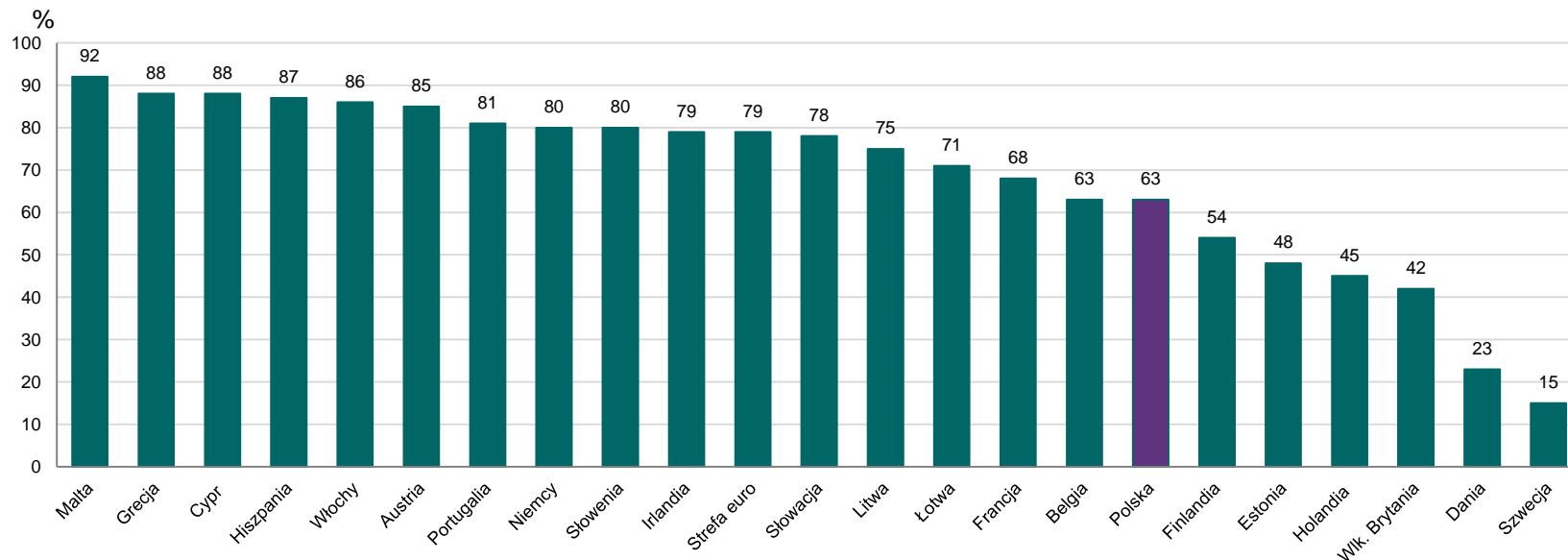
Porównanie wyników dla Polski i innych państw UE (2/2)

Koszty społeczne instrumentów płatniczych jako odsetek PKB według badania EBC w podziale na klastry krajów UE oraz na Węgrzech i w Polsce

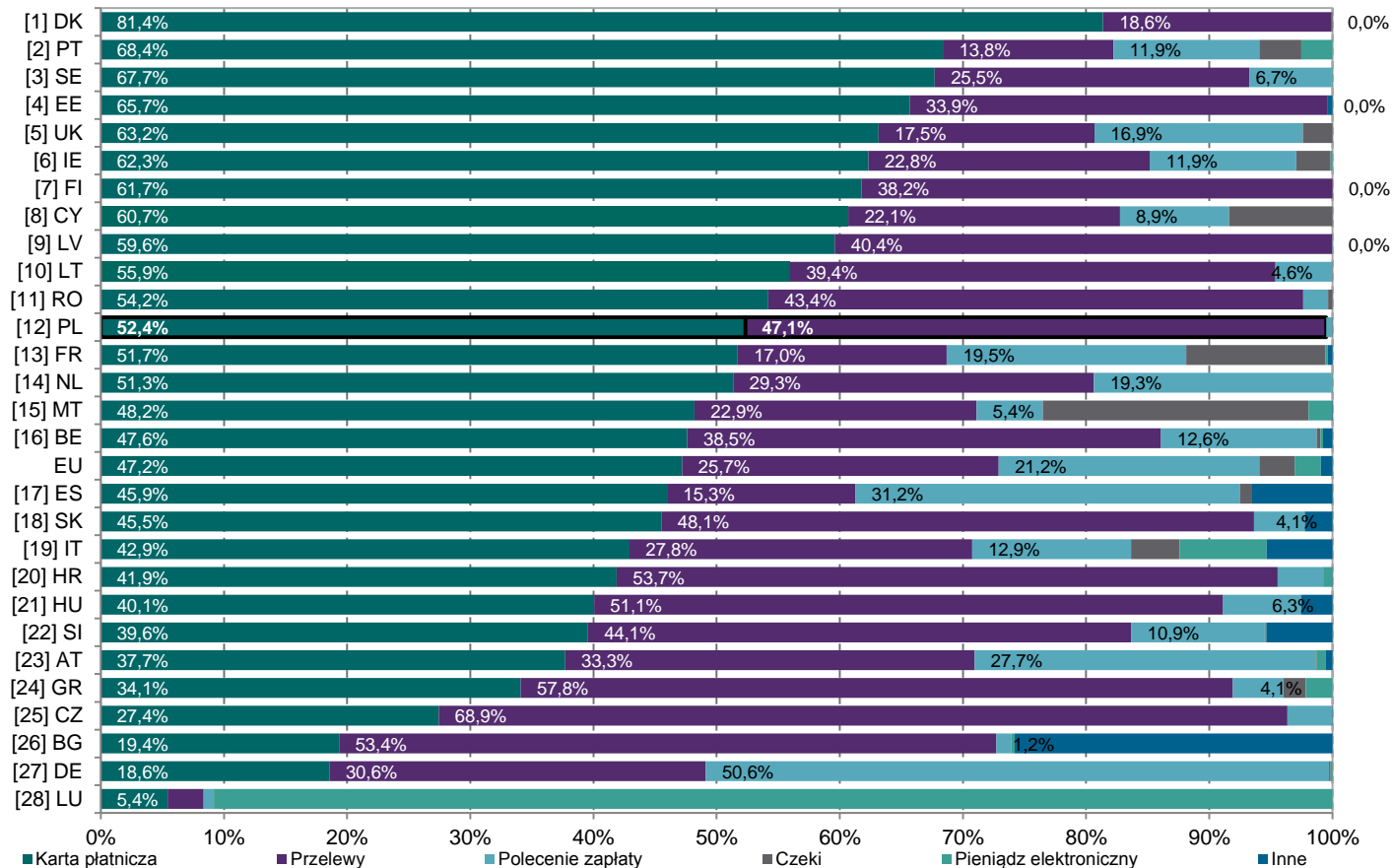
*Kraje, które wzięły udział w projekcie EBC.

Udział gotówki w płatnościach za towary i usługi nabywane w 2016 r.

Źródło: (1) Dane dla państw strefy euro: *The use of cash by households in the euro area*, ECB Occasional Paper nr 201, listopad 2017 (<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op201.en.pdf>); (2) Dane dla Polski: Wybrane wyniki badania Polaków nt. korzystania z usług bankowych i płatności 2016, NBP (http://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/Polacy-na-temat-uslug-bankowych_2016.pdf); (3) Dane dla Wielkiej Brytanii: British Retail Consortium's 2016 Payments Survey (https://brc.org.uk/media/179489/payment-survey-2016_final.pdf); (4) Dane dla Danii: *Central bank digital currency in Denmark?*, Bank Danii, grudzień 2017 r. (<http://www.nationalbanken.dk/en/publications/Documents/2017/12/Analysis%20-%20Central%20bank%20digital%20currency%20in%20Denmark.pdf>); (5) Dane dla Szwecji: The Riksbank's e-krona project, Bank Szwecji (https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/e-krona/2017/rapport_ekrona_uppdaterad_170920_eng.pdf)

Udział instrumentów bezgotówkowych wg liczby transakcji w 2015 r.

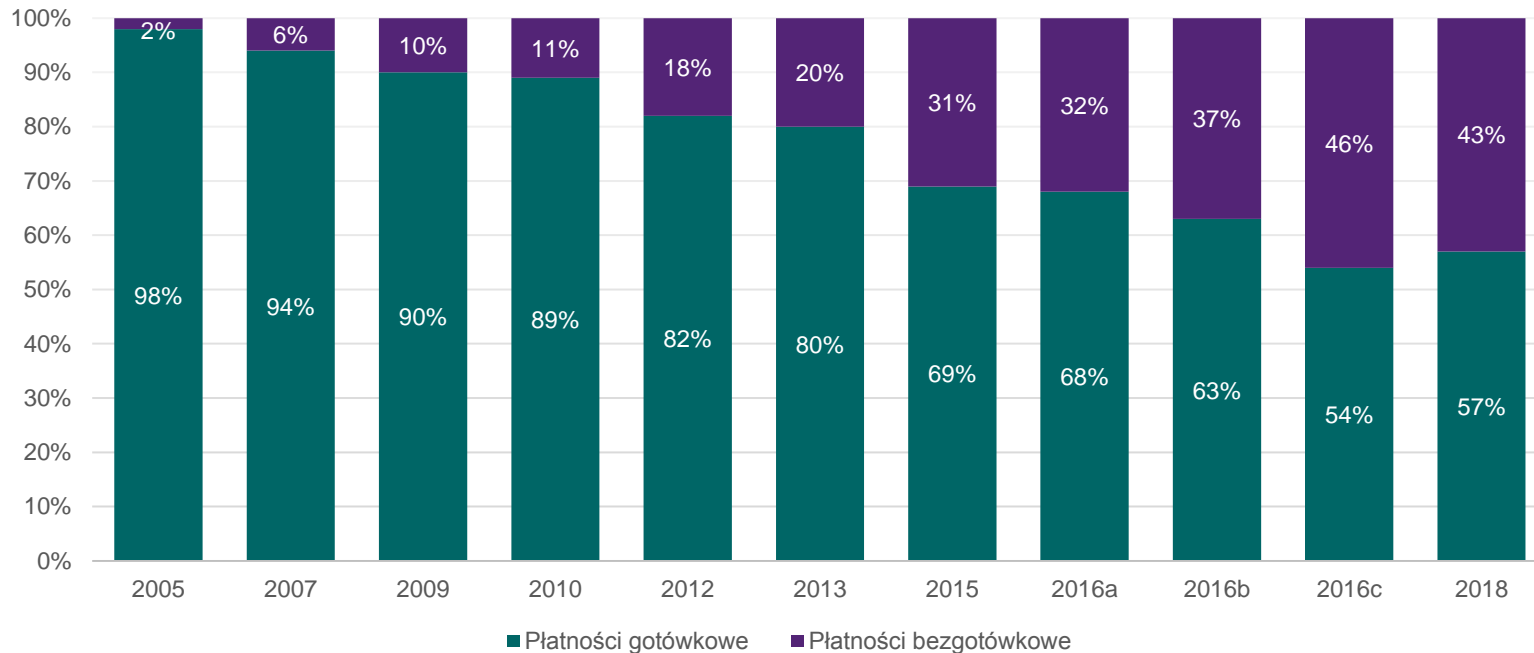
Reprezentatywność próby dla poszczególnych podmiotów objętych badaniem w krajach, które wzięły udział w projekcie EBC oraz dla Polski

Kraj	Bank centralny (BC)	Banki (B) i podmioty infrastruktury (I)		Firmy CIT		Przedsiębiorstwa handlowo-usługowe (P)	
	Udział w rynku (%)	Wielkość próby	Udział w rynku (%)	Wielkość próby	Udział w rynku (%)	Wielkość próby	Podmiot prowadzący badanie
Dania	100	9	≥70	2	100	231	bank centralny
Estonia	100	4	33	1	99	17	bank centralny
Finlandia	100	8	93-98	2	100	40	bank centralny
Grecja	brak danych	4	37-78	1	8	6	bank centralny
Węgry	100	10-14	61-97	3	100	349	zewnętrzna firma badawcza
Irlandia	brak danych	6	98-99	brak danych	brak danych	51	różne źródła
Włochy	brak danych	10	63	B+I	nie dotyczy	376	różne źródła
Łotwa	100	5	80	B+I	nie dotyczy	29	bank centralny
Holandia	brak danych	3	90	B+I	nie dotyczy	1.008	zewnętrzna firma badawcza
Portugalia	brak danych	8	80	B+I	nie dotyczy	206	bank centralny
Rumunia	100	31	90	B+I	nie dotyczy	1.038	zewnętrzna firma badawcza
Hiszpania	brak danych	12	60	B+I	nie dotyczy	183	bank centralny
Szwecja	100	5	80-95	4	100	11	bank centralny
Polska	100	20	64-65	B+P	nie dotyczy	1.302	zewnętrzna firma badawcza

Spis treści

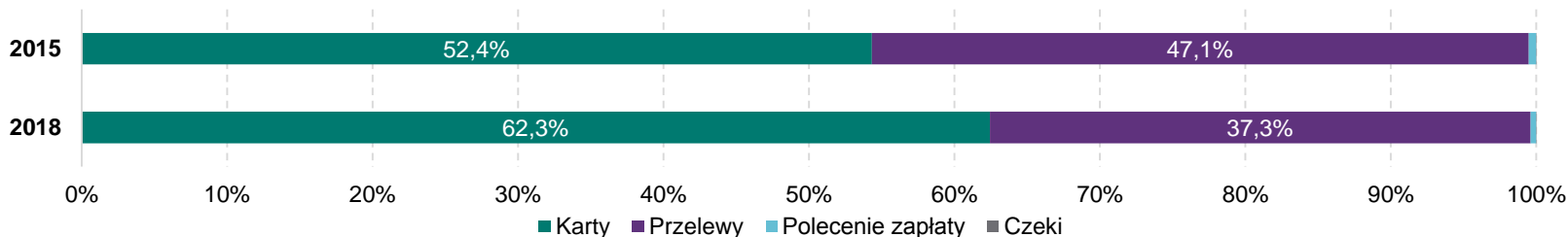
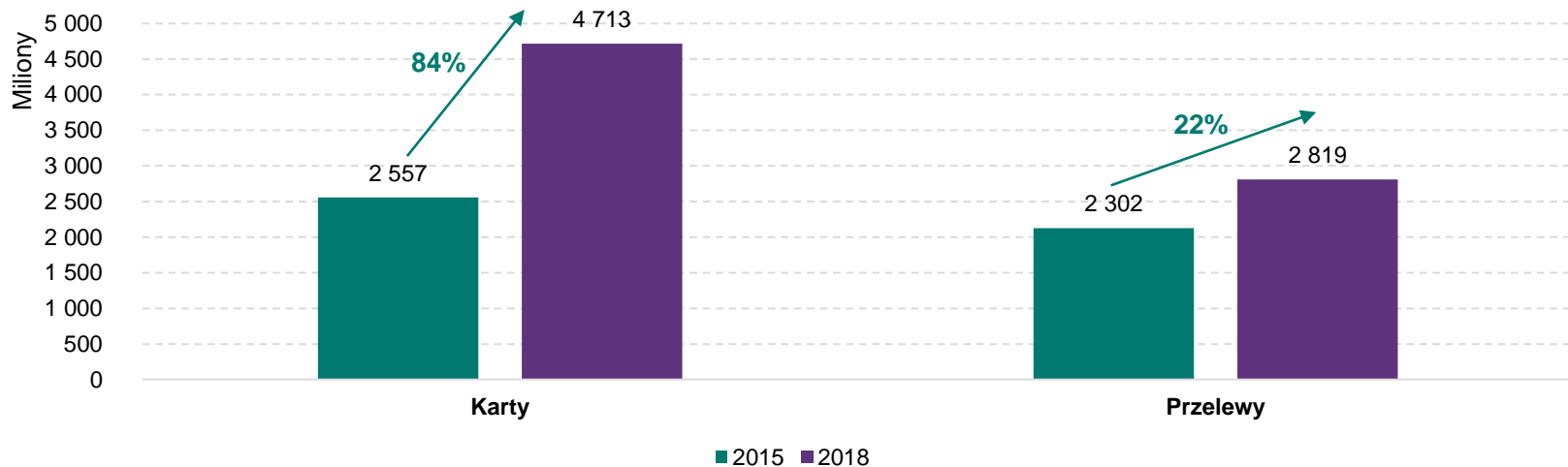
1	Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych w Polsce – badanie NBP
2	Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych – porównanie wyników badania w Polsce i UE
3	Zmiany na rynku usług płatniczych po 2015 r. i potrzeba dalszych badań
4	Wnioski

Udział procentowy płatności gotówkowych i bezgotówkowych w liczbie płatności detalicznych w Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie różnych badań i szacunków

Porównanie liczby transakcji bezgotówkowych oraz ich udziałów w roku 2015 z rokiem 2018

Spis treści

1	Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych w Polsce – badanie NBP
2	Koszty prywatne i społeczne instrumentów płatniczych – porównanie wyników badania w Polsce i UE
3	Zmiany na rynku usług płatniczych po 2015 r. i potrzeba dalszych badań
4	Wnioski

Wnioski (1/2)

- Koszt jest tylko jednym z czynników wyboru rodzaju instrumentu płatniczego do dokonania płatności detalicznej. Płatność danym instrumentem płatniczym niesie za sobą nie tylko koszty, ale i korzyści, które rzadko są badane, a są ważnym czynnikiem wyboru.
- Percepcja kosztów instrumentów płatniczych przez różne strony łańcucha płatności może być różna.
- Projekt badawczy NBP stanowił pierwsze tego typu kompleksowe badanie przeprowadzone dla rynku polskiego.
- Wyższy udział kosztów społecznych w Polsce według badania NBP (1,27% PKB bez kosztów konsumentów) niż średni ich udział w innych krajach UE wynikać może m.in. z różnego roku bazowego badań, niedoszacowań przez EBC krajów nieobjętych badaniem, różnic w metodyce badań i reprezentatywności prób, ale przede wszystkim z innej struktury płatności wynikającej m.in. z innych zwyczajów płatniczych w różnych krajach UE oraz innej infrastruktury płatniczej i rozliczeniowej w tych krajach.
- Zdaniem NBP, wybór instrumentu płatniczego powinien być pozostawiony swobodnej decyzji konsumentów czy przedsiębiorców (w granicach przepisów prawa), a zatem poziom ogólnych czy indywidualnych kosztów społecznych wyliczonych dla poszczególnych instrumentów płatniczych z badania NBP nie powinien determinować takiego wyboru.

Wnioski (2/2)

- NBP zakłada uzupełnienie badania kosztów instrumentów płatniczych o analizę kosztów stałych i zmiennych dla roku bazowego badania, tj. 2015 r. oraz zaproponowanie alternatywnego scenariusza wyliczeń dla struktury transakcji zrealizowanych w 2018 r.
- Istnieje zasadność powtórzenia w przyszłości (np. dla roku bazowego 2021) badania kosztów płatności na rynku polskim, aby ocenić, czy różne działania podejmowane w systemie płatniczym w okresie pomiędzy badaniami (np. 2015-2018-2021) miały wpływ na poziom kosztów instrumentów płatniczych.

NBP

Narodowy Bank Polski

Adam Tochmański

Dyrektor Departamentu Systemu Płatniczego

adam.tochmanski@nbp.pl

Dbamy o wartość pieniądza